

การศึกษา-ประเมิน

'ธรรมาภิบาลด้านน้ำ'

ดร.แมน ปุโรทกานนท์

กรอบแนวคิด “ธรรมาภิบาลน้ำ”-OECD

Source: framework of good water governance principles (OECD 2015)

การศึกษา-ประเมิน “ธรรมาภิบาลด้านน้ำ”

1. หลักประสิทธิผล (Effectiveness)

- ❑ Capacity
- ❑ Policy coherent
- ❑ Appropriate scales within basin systems

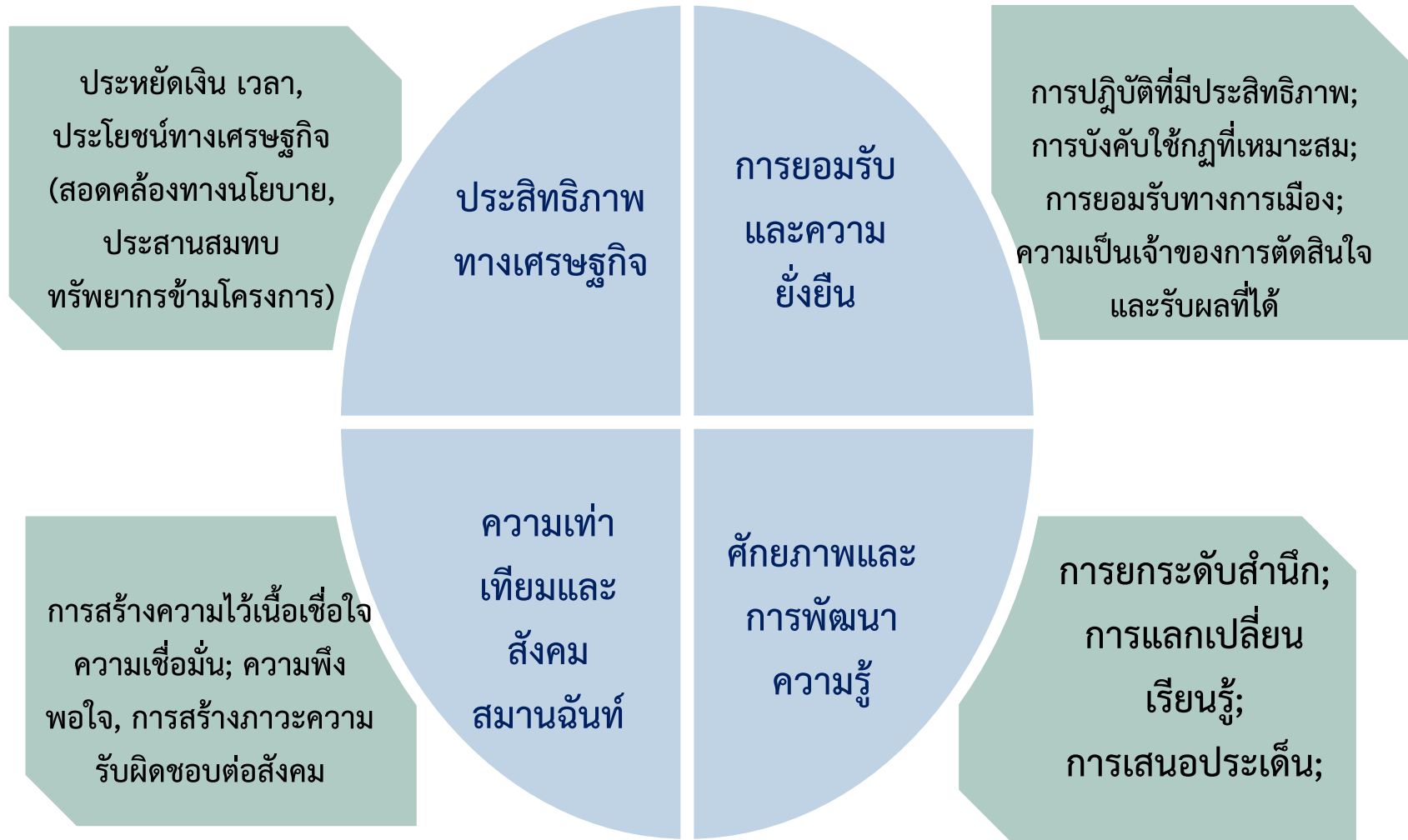
2. หลักประสิทธิภาพ (Efficiency)

- ❑ Trade-offs across users, rural and urban, generations
- ❑ Stakeholders' engagement

3. หลักการไว้วางใจและความผูกพัน (Trust & engagement)

- ❑ Data & Information
- ❑ Regulatory
- ❑ Innovative governance

ผลประโยชน์ของการสร้างข้อผูกพันร่วมของผู้มีส่วนได้-ส่วนเสีย

Source: OECD (2015c)

กรอบแนวทางการสร้างเงื่อนไข/ภาวะแวดล้อมที่จำเป็นในธรรมาภิบาลน้ำ ของ OECD

1. การมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง & ความเสมอภาค

2. เป้าหมายชัดเจน , ความโปร่งใส & ความรับผิดชอบ

3. ศักยภาพและ ระบบข้อมูล

เงื่อนไข/ภาวะแวดล้อมที่จำเป็น ในการสร้างข้อผูกพันร่วมของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในธรรมาภิบาลน้ำ

4. ความมีประสิทธิภาพ & ประสิทธิภาพ

5. กลไกเชิงสถาบัน, โครงสร้าง และ การบูรณาการ

6. ความสามารถในการปรับตัว

การศึกษา-ประเมิน 'ธรรมาภิบาลด้านน้ำ'

- ☑ Scopes & Scales
- ☑ (ชี้)วัด-ตัดสิน/ศึกษา-ประเมิน
- ☑ การมีส่วนร่วม ของ กลุ่ม/เครือข่าย/กลไกเชิงสถาบัน-แบบถ้วนหน้า(กรณีทั่วไป-เฉพาะเจาะจง)
- ☑ มิติสังคม -จัดสรร/ลำดับความสำคัญ
- ☑ มิติ เศรษฐศาสตร์ -กรอบการใช้น้ำมีประสิทธิภาพ/การลงทุนด้านน้ำ
- ☑ มิติ การเมือง -สิทธิอำนาจในการกำหนดตนเอง และโอกาส/ความเสมอภาค
- ☑ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ยกกระตักกรอบนโยบาย/ คำนี้ถึงระบบนิเวศลุ่มน้ำ

คุณลักษณะสำคัญของหน่วยจัดการในขอบเขตนิเวศลุ่มน้ำ

adjusted from Watershed Management Approaches, Policies and Operations:

Lessons for Scaling Up, The World Bank Washington, DC, 2008

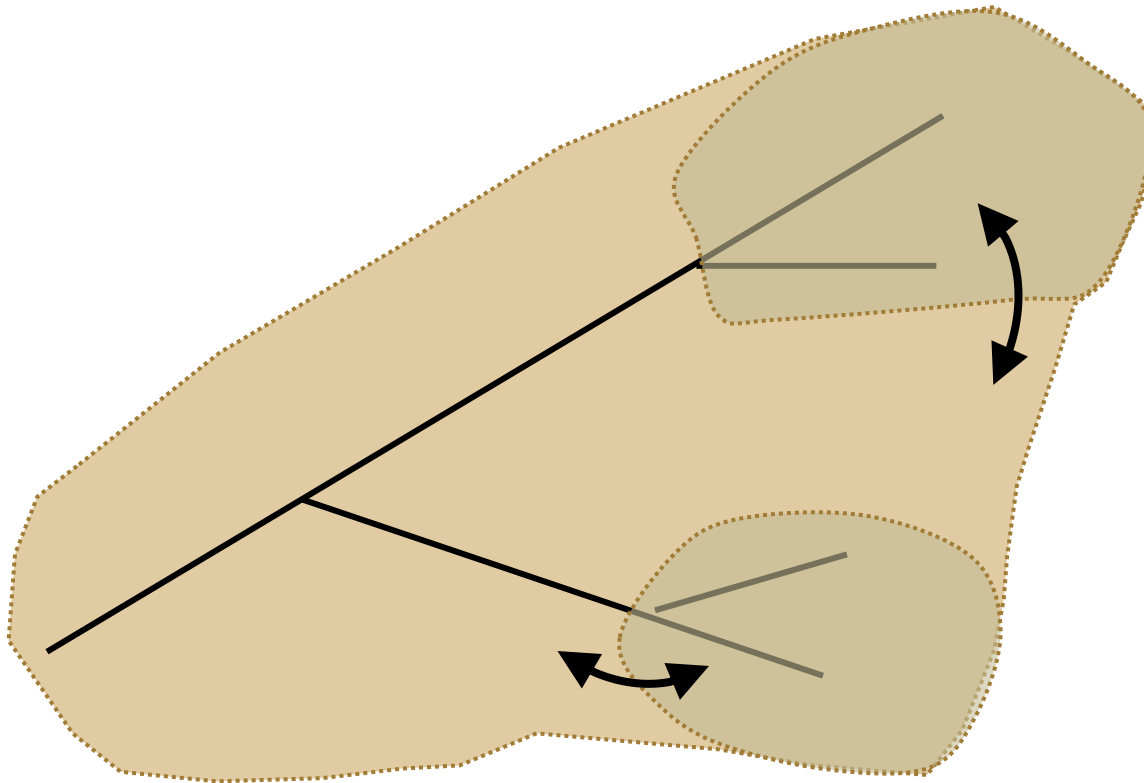
ขอบเขตนิเวศ	ครอบคลุมพื้นที่ (ตร.กม.)	อิทธิพลของพืชปก คลุมพื้นที่	หน่วยพื้นฐานที่ กำกับดูแล	จุดเน้นการจัดการ
พื้นที่นิเวศลุ่มน้ำ ขนาดเล็ก (Micro-watershed)	0.05-0.50	มีผลมาก	ส่วนบุคคล/ท้องถิ่น	การใช้ดูแล-รักษา
พื้นที่นิเวศลุ่มน้ำย่อย (Sub-watershed)	1-10	มาก	อปท.-องค์กรท้องถิ่น	การจัดชั้นลุ่มน้ำการจัดการ แบบผสมผสาน
ลุ่มน้ำ-ขนาดเล็ก (Watershed)	10-100	ปานกลาง	อปท.-หลายหน่วย	การกำหนดแบบแผนการใช้ ที่ดิน
ลุ่มน้ำสาขา (Sub-basin)	100-1,000	น้อย	ท้องถิ่น-จังหวัด-ภาค	แผนบูรณาการลุ่มน้ำ
ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ (Basin)	1000-10000	น้อยมาก	รัฐ-หลายรัฐ	แผนบูรณาการลุ่มน้ำ

ตัวอย่างรูปธรรม-จากกรณีศึกษาที่เป็นระบบนิเวศลุ่มน้ำขนาดเล็ก

พื้นที่/ลุ่มน้ำ	ลุ่มน้ำห้วยหลวง	อุบลราชธานี
รูปแบบ-โครงสร้าง	กลุ่ม/เครือข่ายพื้นที่-คณะกรรมการอำนวยการ (3 อปท.)	กลุ่ม/เครือข่ายพื้นที่ (อปท.)-คณะกรรมการจัดการMOU
บทบาท-หน้าที่	จัดการปัญหาใช้-จัดการน้ำระดับพื้นที่-ความร่วมมือระหว่าง3อปท.	จัดการปัญหาใช้-จัดการน้ำระดับพื้นที่-จัดทำข้อตกลงแผนจัดการข้ามพื้นที่
ความสัมพันธ์/ตัวแสดงหลัก	กลุ่มผู้ใช้/ อาชีพ/เครือข่ายระดับพื้นที่-ผู้นำท้องถิ่น-หน่วยงาน	กลุ่มผู้ใช้/ กลุ่มอาชีพ/เครือข่ายระดับพื้นที่-ผู้นำท้องถิ่น-หน่วยงาน
(กระบวนการ) ต่อรอง-ร่วมมือ	สร้างแบบแผนความร่วมมือ-และต่อรองหน่วยงานท้องถิ่น/จังหวัด	กลุ่มร่วมมือระดับพื้นที่-แผนจัดการร่วมกับท้องถิ่น-ข้อตกลงข้ามพื้นที่
การเชื่อมโยงกับหน่วยงาน/รัฐ	-ประสานอปท. -แผนความร่วมมือ3 อปท.	-แผนสนับสนุนของท้องถิ่น -แนวทางความร่วมมือของ 4 หน่วยงาน
นัยทางมาตรการ/นโยบาย	-แผนบูรณาการความร่วมมือข้ามอปท. -“ข้อตกลงร่วม” ระดับพื้นที่	-แผนจัดการร่วมอปท. แผนบูรณาการความร่วมมือและ -“ข้อตกลงร่วม” ระดับพื้นที่

ความแตกต่าง มิติของ ขนาดพื้นที่

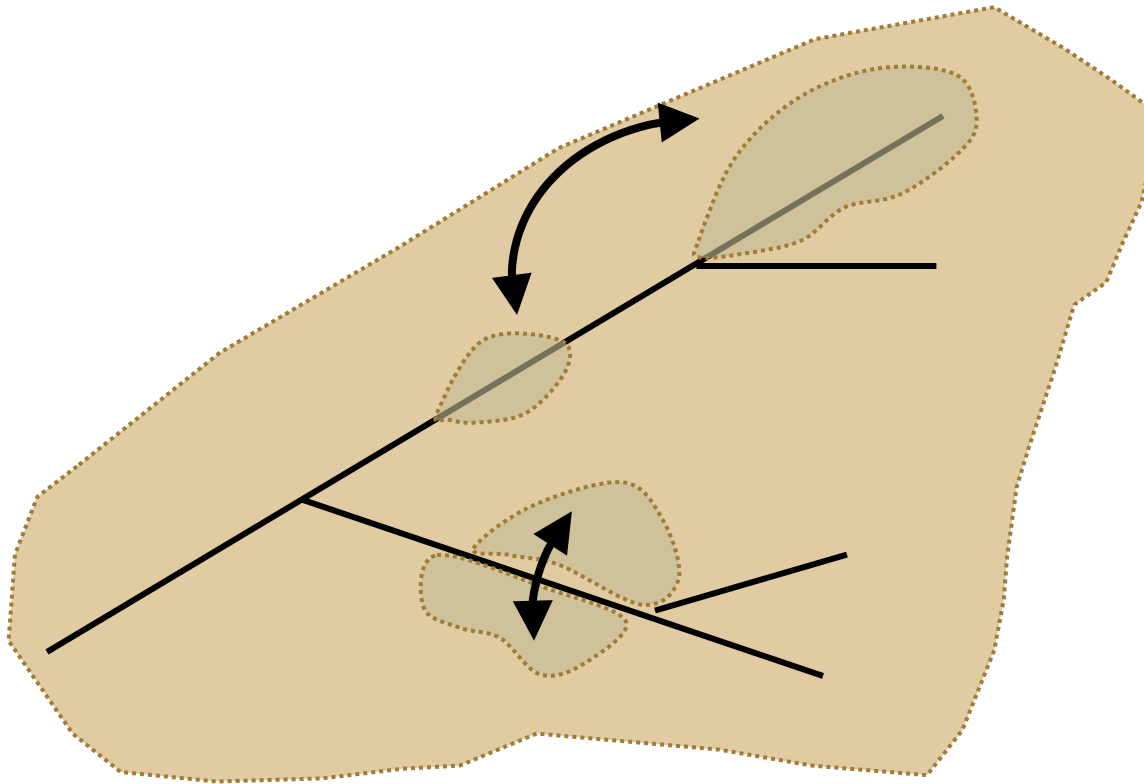
การเมืองเรื่องของ ขนาด

ดัดแปลงจาก: Lebel, L., P. Garden, and M. Imamura. 2005.

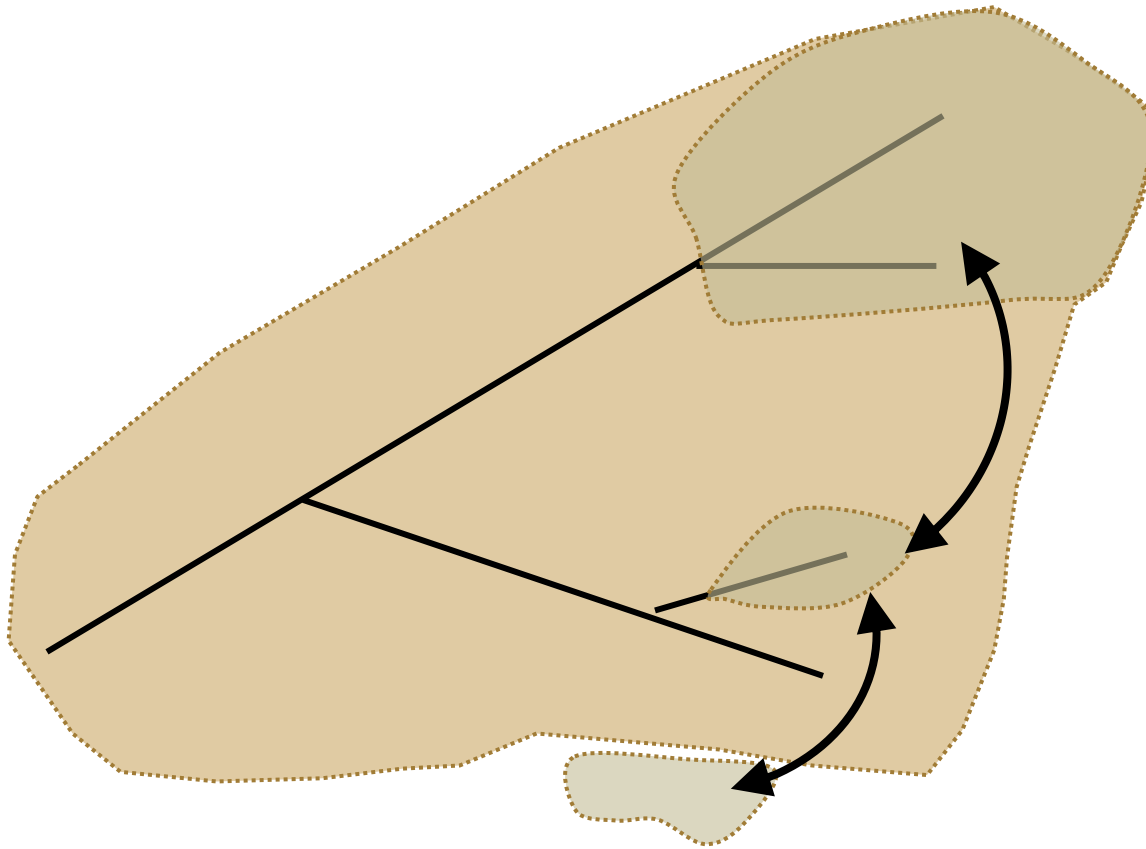
ความต่าง มิติ ตำแหน่ง-ที่ตั้ง ของพื้นที่

การเมือง ของตำแหน่ง/ที่ตั้ง

ความต่างกันของ สภาพพื้นที่-ภูมิประเทศ

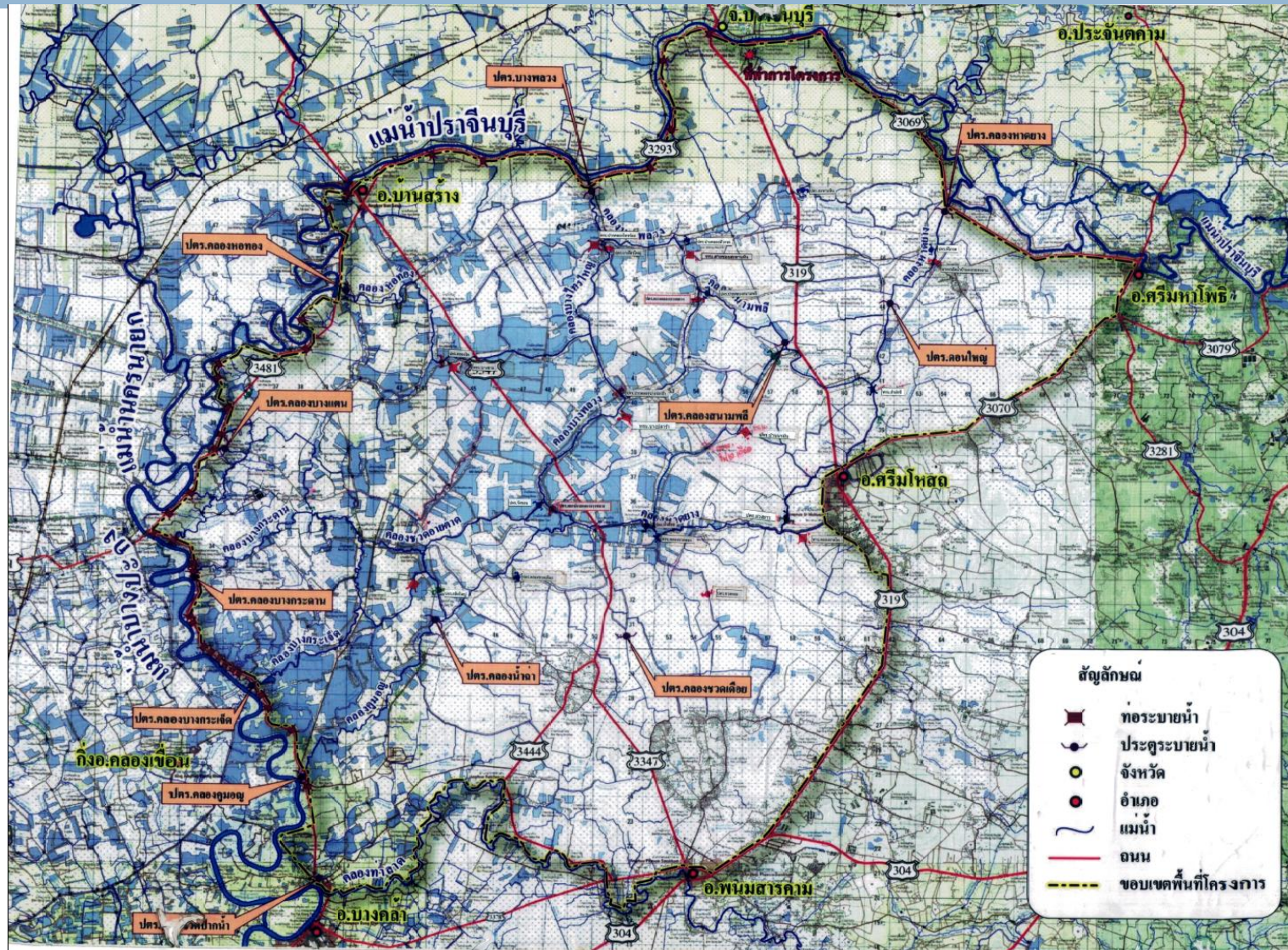
การเมือง ของมิติเชิงพื้นที่-กายภาพ

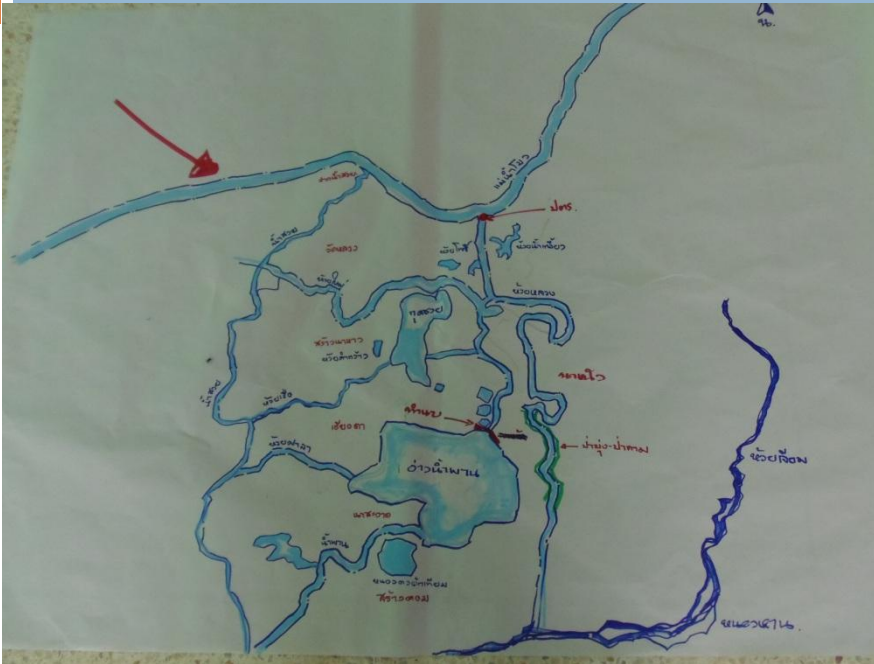
ระบบนิเวศลุ่มน้ำขนาดเล็ก - ค้อทอง

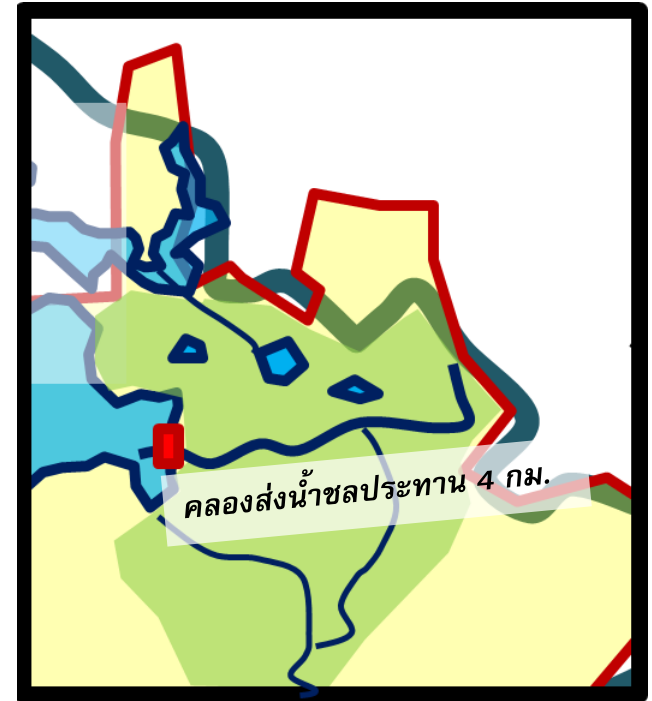
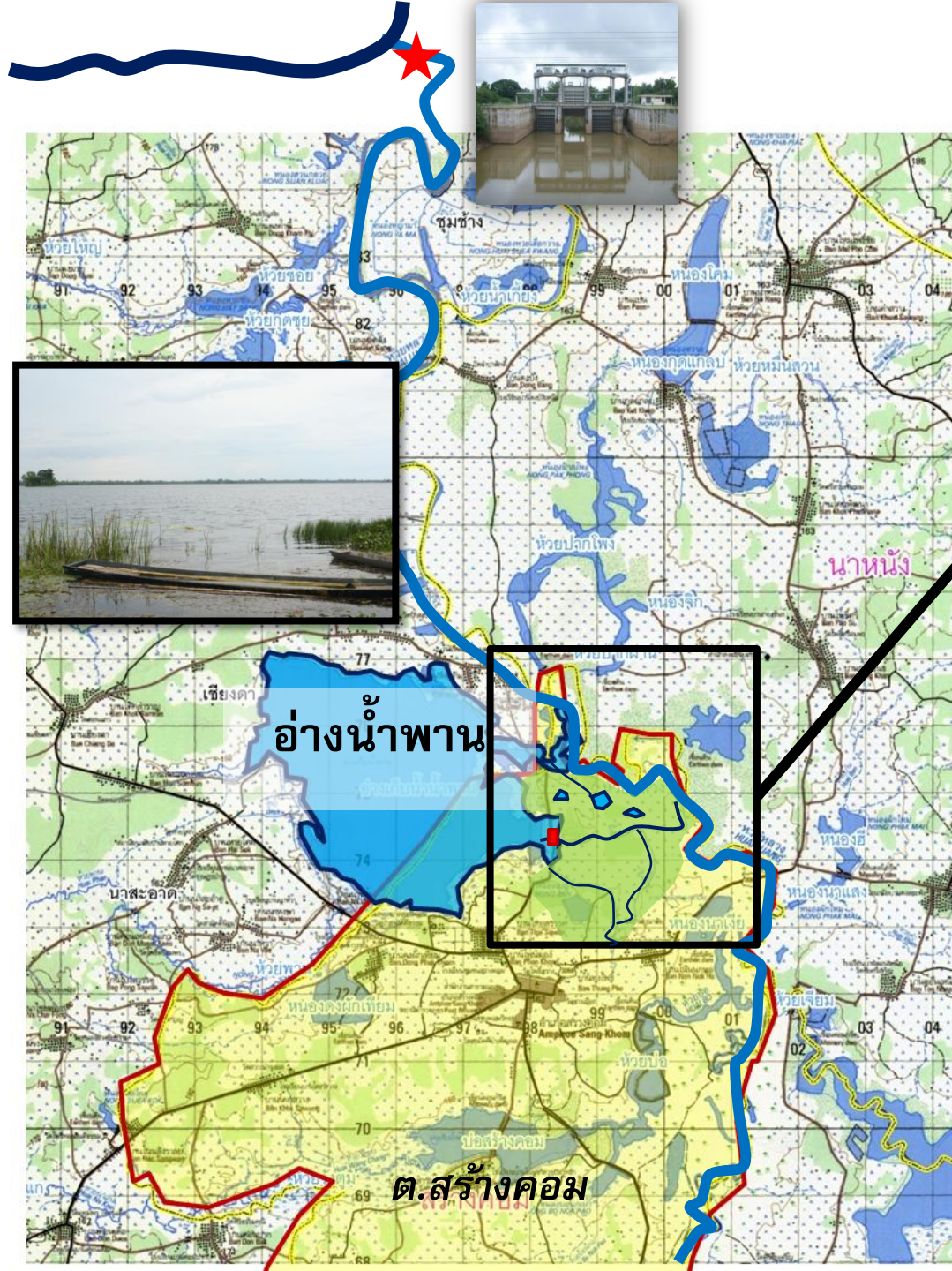
ระบบนิเวศลุ่มน้ำขนาดเล็ก - ชลประทานบางพลวง

อ่างน้ำพาน อ.สร้างคอม จ.อุดรธานี

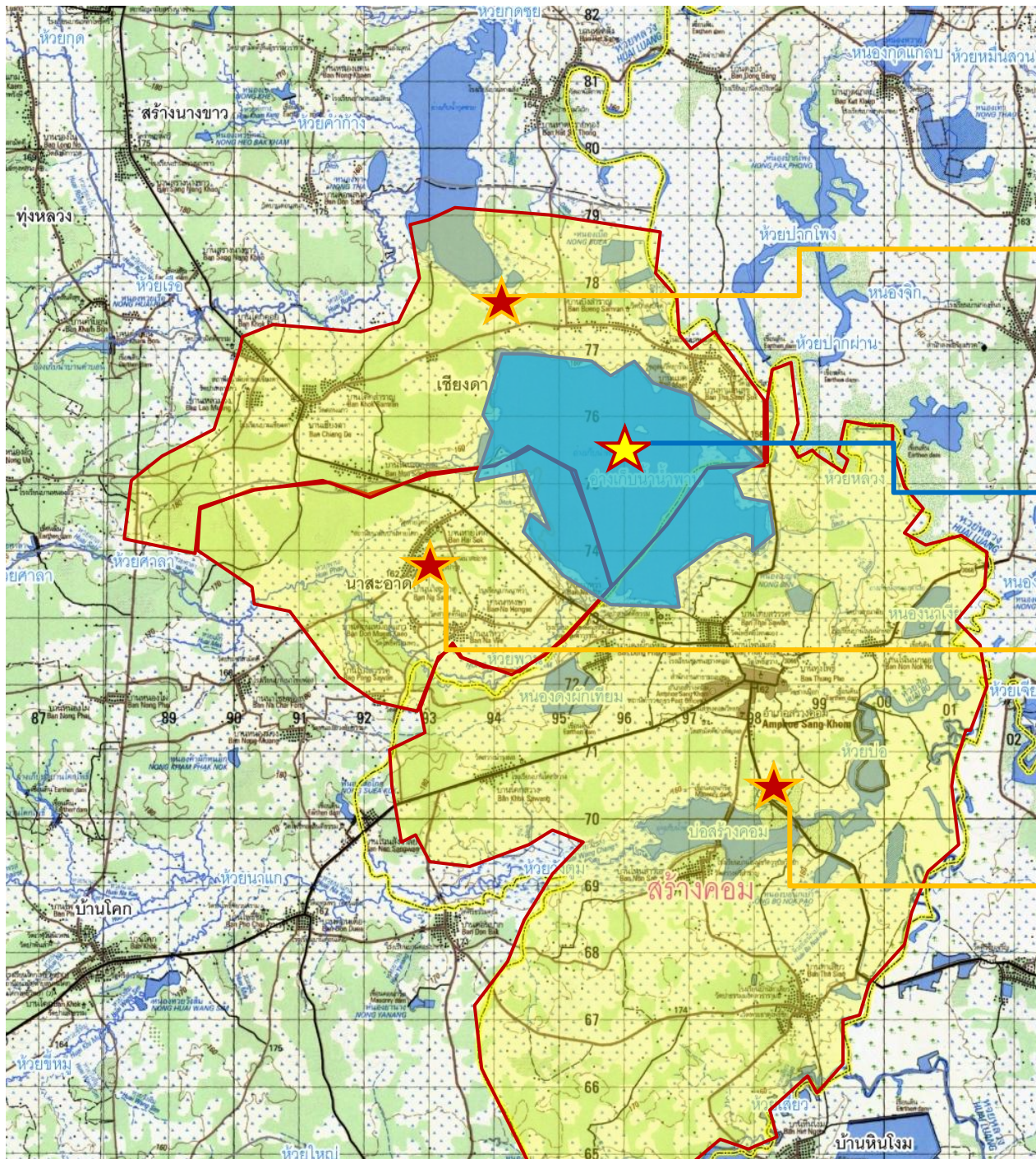

- อ่างน้ำพาน มีเนื้อที่ประมาณ 12,000 ไร่ เป็นพื้นที่รับปริมาณน้ำฝนก่อนการระบายลงสู่แม่น้ำโขง (แก้มลิง) ลักษณะเป็นแอ่งกระทะขนาดใหญ่ มีลำห้วยน้ำพานเป็นลำห้วยสายหลัก
- ทิศทางการไหลเวียนของน้ำ อ่างน้ำพานเป็นแก้มลิงที่เชื่อมโยงกับลำห้วยหลวงและแม่น้ำโขงจึงได้รับอิทธิพลโดยตรง
- ย้อนกลับไปเมื่อ 30 ปีก่อน ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำธรรมชาติ ช่วงฤดูฝนของทุกปีน้ำในแม่น้ำโขงจะไหลเอ่อล้นฝั่งไหลเข้าสู่ลำห้วยหลวงและอ่างน้ำพานพร้อมกับน้ำพาพันธุ์ปลาน้ำจืดหลายสายพันธุ์

Legend

- 'บล็อคน้อย'
- Nong Pakhad
- Huay Kee
- Nong Takla
- ข้าวนาปรัง

อ.สร้างคอม จ.อุดรธานี

ต.เชียงดา

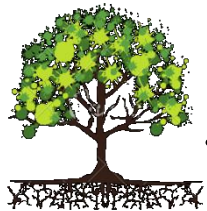
อ่างน้ำพาน

ต.นาสะอาด

ต.สร้างคอม

ลำดับเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากร: อ่างน้ำ

พาน

สร้าง “**อ่างน้ำพาน**”
ประกาศเขตพื้นที่ 3
ตำบลสร้างคอม, นา
สะอาด, เชียงดาเป็น
พื้นที่สงวน 12,000 ไร่

2519

กลุ่มเกษตรกร
ทำนาปลูกล้อย
130 ราย 3,500 ไร่

2524

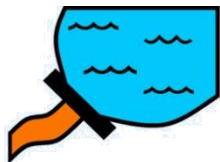
มีการตั้งคณะทำงานศึกษา
การพัฒนาอ่างน้ำพาน
มีตัวแทน 3 ตำบล เพื่อ
ศึกษาและจัดทำยุทธศาสตร์
การพัฒนาลุ่มน้ำพาน

2555

ก่อน 2493

มีพื้นที่ 4,000
ไร่ อุดมสมบูรณ์
ป่าปุง ป่าทาม
แอ่งกระทะ ห้วย
หนอง ฯลฯ

2520

พื้นที่การใช้ประโยชน์
ลดลงเหลือ 6,000 ไร่
เนื่องจากโครงการโขง ชี
มูล และราษฎรบุกรุก
เป็นพื้นที่ทำนาปรัง

2554

ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้า
กระจายน้ำเข้าสู่พื้นที่
การเกษตรบ้านไทย
สวรรค์ ต.สร้างคอม
(กรมทรัพยากรน้ำ)

2556

เกิดการ
ท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ
“**ล่องแพลำ
น้ำพาน**”

ความต้องการใช้น้ำของอ่างน้ำพานที่เปลี่ยนแปลงไป (เมษายน 2561)

เราจะบริหารจัดการการใช้น้ำที่อ่างน้ำพานอย่างไร?

โครงการศึกษารูปแบบกระบวนการจัดทำแผนการใช้ประโยชน์และการจัดการอ่างน้ำพานแบบมีส่วนร่วมของภาคี 3 ตำบลรอบอ่างพาน
อำเภอสร้างคอม จังหวัดอุดรธานี

สรุป การศึกษา-ประเมิน 'ธรรมาภิบาลด้านน้ำ'

1. เป็น **on-going process** ที่มุ่งในการพัฒนา-ยกระดับการบริหารจัดการน้ำ
2. ศึกษาประเมินตนเอง **แบบมีส่วนร่วม**
3. เป็นกระบวนการแบบ **adaptive mgt.**
4. จุดเน้น-
 - **Policy**-กลไกเชิงสถาบัน-กระบวนการตัดสินใจ
 - **Performance**-ความเหมาะสมทางนิเวศ/ประสิทธิภาพ/ผลของการจัดการ/นิเวศ
ลุ่มน้ำ Scopes-scales-สมดุล**มิติ เศรษฐกิจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม**
 - **People-oriented**-ตอบโจทย์ ปัญหา ความต้องการของพื้นที่ เปิดกว้าง-ใช้
กระบวนการปรึกษาหารือ-ไกล่เกลี่ย-ข้อขัดแย้ง

สรุป การศึกษา-ประเมิน 'ธรรมาภิบาลด้านน้ำ'

5. การสร้างระบบสะท้อนกลับในทาง **policy process-policy evaluation**
 - SDGs-6
 - Investment framework –การวิเคราะห์/ประเมินความคุ้มค่า
6. การประสมประสาน กลุ่มตัวชี้วัดที่เป็น-**Fact based VS Observatory based**
ตัวชี้วัดที่เป็น **วัตถุวิสัย** กับ กลุ่มที่เป็น**อัตตวิสัย**

ฯลฯ